

Kdo je bil duhovnik,
ki je postal glavni lik Bevkovega
romana Kaplan Martin Čedermac
in v kakšnih razmerah je deloval?

Duhovnik Čedermac

ZGODOVINSKA OSEBNOST IN SIMBOL

Stara gora
pri Čedadu,
priljubljena
božja pot
Beneških
Slovencev

V ŠOLE GA JE POSLAL CERKLJANSKI DEKAN

Kmalu potem ko je Primorski list prinesel Bevkov dopis iz njihove župnije – pisatelj meni, da je ta zapečatil njegovo prihodnost –, ga je poklical cerkljanski dekan. Vso pot, dve uri hoda skozi Jesenico in Zakriž, sem gorel od nestrpnosti. Kaj mi hoče dekan? Nisem ga še poznal. Le to sem vedel, da je doktor Svetega pisma in da se piše Knavs. Vstopil sem s klobukom v rokah, pozdravil in povedal ime. »Vi ste torej?« me je sprejel visok gospod z zlatimi naočniki na polnem obrazu, ki mi je stopil naproti. »Vi pišete v časnike?« Obšla me je plahost, kakor da sem zagrešil nekaj prepovedanega, celo grešnega. Dekan je opazil mojo zadrego in se široko zasmejal. »Saj to je kar prav! Mladi ste in mlad človek mora kipeti. Koliko šol imate?« »Ljudsko šolo.« »Kako ste se naučili pisati?« Na to vprašanje skoraj nisem vedel, kaj naj mu odgovorim. »Veliko sem bral,« sem mu rekel. »Berite! Veliko berite! Ali znate kaj nemščine?« »Malo brati in pisati.« ... »Kaj nameravate postati?« me je vprašal dekan. »Čevljar?« »Čevljar že ne,« sem mu odgovoril. »Ne vem, kaj bi.« Dekan je mislil in me gledal. »Ali bi šel v šolo?« »Bi,« sem izdahnul. ... »Dobro,« je rekel dekan. »Za učitelja boste, za drugo je že prepozno. Dobrih učiteljev nam manjka.« O tem, da bi postal učitelj, nikoli prej nisem razmišljal. Dekan mi je ta stan opisoval v najlepših barvah. ... »Naročil vam bom nemško vadnico, da se boste učili, potem pojdete na učiteljsko pripravnico v Podgoro.« Bilo mi je, kakor da plavam v oblakih. Vendar me je zaskrbelo. »Moj oče je ubog,« sem opomnil. »Vem,« je rekel dekan: »To vem. Hrano boste imeli pri kapucinih v Gorici. Dal vam bom pismo. Vse drugo že pojde ... V nedeljo naj pride oče,« mi je naročil, ko sva se poslovila.

Moja mladost, str. 106

Božo Rustja

»V Slovencu ... sem bral oceno novega psihološkega romana Kaplan Čedermac, ki ga je napisal neki Pavle Sedmak in ga je izdala kot svoje najboljšo letošnjo delo Slovenska matica ... V Kaplanu Čedermacu je Sedmak mojstrsko opisal preganjanje in trpljenje slovenskih duhovnikov Videmske nadškofije v letih 1933–34 in naslednjih zaradi slovenskega jezika v cerkvi. Dolgo me je zanimalo, da ga bi dobil v roke in končno se mi je posrečilo ga dobiti potom prijatelj skozi Avstrijo, čez Trbiž. Ko sem ga prebral, mi ni bilo težko spoznati, da se pod psevdonimom Pavle Sedmak skriva znani prijatelj in pisatelj France Bevk, ki se je v času preganjanja znal tako spretno kretati po naših vaseh, da nihče ni niti dvomil, da bi bil tujec. Že tako je mogel neposredno zabeležiti podatke, ki so mu bili potrebni za roman,« je v svoj dnevnik 20. septembra 1938 zapisal beneško slovenski duhovnik Antonio Cuffolo (Kufol). Kdo je ta duhovnik, ki je bil pisatelju Francetu Bevku navdih za znani roman in kdo je pisec tega romana, bomo odkrivali v tokratni prilogi.

Tako Anton Kufol kakor France Bevk tudi na drugih mestih pišeta, kako je pisatelj v romanu

upodobil omenjenega beneškoslovenskega duhovnika. Seveda je pisatelj v svojem ustvarjanju svoboden

in je lik človeka, ki je resnično živel, preoblikoval. Poznavalci pravijo, da je pri upodobitvi sloke in asketske postave Martina Čedermaca Bevk imel pred očmi duhovnika Cramara, ki mu je tudi posredoval veliko podatkov. Najbrž je slednji bil pisatelju navdih za prikaz zunanosti (slok, velik) Čedermaca, Kufol pa navdih za opis nepopustljivega bojevnika za materni jezik. Kdor je prebiral Kufolov dnevnik, bo takoj opazil njegovo izredno narodno zavednost in zavezanost slovenstvu.

Da bomo bolje razumeli nastanek in sporočilo, pa tudi zgodovinske okoliščine, ki so botrovale nastanku romana Kaplan Martin Čedermac, si najprej oglejmo, kdo je bil pisatelj tega znanega literarnega dela.

PISATELJ FRANCE BEVK – IZŠEL IZPOD OKRILJA CERKVE, A SE OD NJE TUDI ODDALJIL

Rodil se je 17. septembra 1900 v Zakojci v Baški grapi. Revna domača hiša ga ni mogla študirati. V šole je šel na pobudo cerkljanskega dekana Franca Knavs. Ta je opazil, da fant objavlja v raznih primorskih listih in njegovo nadarjenost. Tako je v Družinskem prijatelju – urejeval ga je duhovnik, narodni delavec in danes Božji služabnik Jakob Ukmar – objavil črtico *Vstajenje*.

Sam pravi, da je bilo na njihovem podstrešju polno Mohorjevih knjig. Po pripravnici v Podgori pri Gorici se je vpisal na moško učiteljsko v Kopru. Študij je nato nadaljeval na učiteljski v Gorici. V obeh krajih se je na dekanovo priporočilo večino hrana hranil pri kapucinih.

Pisatelj France Bevk

OSTAJA S TLAČENIM LJUDSTVOM

Po prvi svetovni vojni se je po krajšem bojevanju na fronti in po bivanju v Ljubljani vrnil na Primorsko. Tako je ostal med maloštevilnimi izobraženci na Primorskem, ki je po prvi svetovni vojni postala del Italije. To dejstvo poudarjajo kot Bevkovo odliko, da ostaja s svojim trpečim narodom. Med drugim prevzame urejevanje *Mladike* (pri Goriški Mohorjevi družbi), ki se pozneje preseli v Ljubljano in jo nekaj časa sourejuje s pisateljem in duhovnikom Francem Saleškim Finžgarjem. Preživlja se z urejanjem različnih publikacij. Velja omeniti, kako zelo je bil povezan s katoliškimi ustvarjalci in da je pisal o verskih tematikah. Leta 1910 je »stopil v mladokatoliški krog okrog Zore in Doma in sveta. ... Takrat

Duhovnik in narodno obrambni delavec
Filip Terčelj

se je v Gorici gibal v družbi Resa, Velikonje, Lovrenčiča, ki so bili v tesnih stikih z Izidorjem Cankarjem. Kmalu pa zadobi prve kontakte z Meškom in Finžgarjem, katerim pošilja svoja dela v oceno. «Poskusil se je tudi »v svojevrstni hagiografiji (pisanju o svetnikih): v zaporu je napisal *Brata Frančiška*. Po tematiki bi semkaj sodile tudi njegove *Legende*» (Marjan Breclj).

Fašisti ga preganjajo, dobi ukor (ammonizione). Leta 1934 je obsojen na štiri leta konfinacije, a je po

40 dneh izpuščen zaradi prizadevanja slovenskega PEN-kluba. Postane njegov dejaven član in v okviru tega mednarodnega združenja potuje po svetu. Zaporji se vrstijo drug za drugim. Leta 1940 ga ponovno aretirajo in internirajo v srednjo Italijo.

PREVZEMA VISOKE FUNKCIJE IN ...

Po kapitulaciji Italije 10. septembra 1943 gre v partizane. Tu prevzame raznovrstne funkcije. Leta 1947 postane podpredsednik ljudskega prezidija Ljudske skupščine LRS. Te funkcije so mu pomagale, da se je postavil na »pravo stran« pozabil pa je, od kod je izšel. Pozabil je tudi na svoje nekdane sotrpine.

Pretresljiv je primer duhovnika Filipa Terčelja, s katerim sta v času fašizma skupaj delovala na Primorskem. Terčelj se je pred ponovno konfinacijo umaknil v Ljubljano, preživel drugo svetovno vojno, a mu oblasti kljub temu, da je bil eden od stebrov protifašizma na Primorskem, ne dovolijo, da se vrne domov. Piše Bevku, ki je funkcionar. Med drugim mu v pismu napiše: »Sem namreč eden izmed slovenskih duhovnikov, ki je največ

pretrpel od fašistov na Goriškem. Ne bom ponavljal trpljenja v goriških in koprskih ječah, kakor tudi ne konfinacije ... Vsi ti dogodki, kakor tudi moje delovanje, so ti znani. Smatram za pravično, da mi po petnajstih letih omogočite vrnitev in zaposlitev v krajih, iz katerih me je pognal fašizem.« Toda nekdANJI sodelavec Bevk se na to pismo ni odzval. Terčelja januarja leta 1946 ubijejo komunisti!

V Bevkovem življenjepisu je kar nekaj prostora namenjenega naštevanju priznanj in odlikovanj, ki jih je dobil v času socializma. Žal jih je moral tudi drago plačati!

Se je zavedal tega »plačila«? Mor-da. V knjigi *Moja mladost* je zapisal: »Mnoge stvari, na katere sem nekoč prisegel, so se mi s časom osule kot listje jeseni. ... Vem, da me je cerkljanski dekan poslal v šolo zato, da naredi iz mene krščanskega učitelja. Ne, tedaj se tega nisem zavedal, ker mi je bilo pred očmi samo eno: da se mi odpre pot v šole. Mor-da je bil dekan nad menoj razočaran. Tega ne vem, ker so najine poti šle narazen in se nisva več srečala. Danes mi je žal, ker ga nisem kdaj pozneje obiskal in se mu zahvalil za storjene dobre. Če bi njega ne bilo, bi bržkone postal čevljar in bajtar, zvest dopisnik lokalnih listov.«

France Bevk ni najvažnejši slovenski pisatelj, a je zelo plodovit. Napisal je več kot 130 del, od tega približno 50 za mladino. Kdo ne pozna njegovih mladinskih del (*Lukec in njegov škorec*, *Pastirci*, *Pestrna*, *Tatič*, *Jagoda*, *Grivarjevi otroci* ...)? Pravijo, da je črpal iz spominov na lastno otroštvo. Dolga leta je bil med mladimi najbolj priljubljen pisatelj. Kako ga je zaznamovalo italijansko preganjanje Slovencev na Primorskem, kaže tudi vrsta del, namenjenih mladini s to tematiko (*Črni bratje*, *Tonček*, *Tuja kri*, *Črna srajca*).

Po njegovih delih je posnetih tudi precej filmov. Največ po delih, namenjenih otrokom in mladini. Na filmskem platnu je upodobljen tudi njegov roman *Kaplan Martin Čedermac*.

BENEČIJA, POSEBNOST MED SLOVENSKIMI POKRAJINAMI

Beneška Slovenija se je razvijala drugače kot druge slovenske pokrajine. Spadala je pod beneške patriarhe, potem (1420) pod Beneško republiko (od tod ime Beneška Slovenija).

V tem času imajo tamkajšnji Slovenci samoupravo in sami odločajo o svojih stvareh. Nato pridejo Francozi (1805–1813), nekaj let Avstriji (vsega skupaj 50 let) in končno leta 1866 pride do plebiscita, ko izglasujejo, da bodo prišli pod Italijo. Vzrok, da so na plebiscitu tako množično glasovali za Italijo, je bil, da so jim Italijani obljubili avtonomijo, ki so jo imeli pod Benečani, a je pozneje niso dobili.

Po prvi svetovni vojni pride skupaj z drugo Primorsko spet pod Italijo, vendar Italijani niso radi videli, če so se Benečani družili s Slovenci v Gorici ali v Posočju ... Tudi cerkvena politika je bila v Benečiji drugačna, saj so Italijani samo tam prepovedali slovenščino v cerkvi. Mnogi krivijo videmskega nadškofa Nogaro, ki je moral izvesti fašistični ukaz, a zgodovinar Egon Pelikan mi je v osebnem pogovoru, potem ko je preiskal vatikanske arhive, dejal, da ga bomo morali predstaviti v novi, ne tako črni luči.

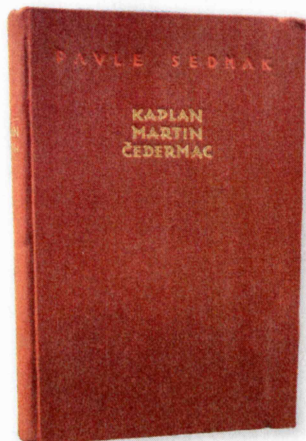

Anton Kufol, duhovnik, ki ga je pisatelj Bevk upodobil v romanu.

ROMAN KAPLAN MARTIN ČEDERMAC

Najbrž je Bevk najbolj znan – poleg otroških knjig – po romanu Kaplan Martin Čedermac.

Poznavalec Bevkovega življenja in dela Marjan Breclj je zapisal: »Do posebnega vrha bo ljubezen do rodne zemlje in slovenskega jezika prekipela v Kaplanu Martinu Čedermacu. To delo se dviga v Bevkovem opusu posebno visoko nad vse. Kaplan Martin Čedermac, podoba duhovnika, ki se mora boriti s cerkveno in posvetno oblastjo, da lahko svojim ljudem reši jezik in jim s tem ohrani slovenstvo. To je prava visoka pesem primorski duhovščini, ki je desetletja reševala tudi slovenstvo na skrajnem zahodu slovenskega etničnega ozemlja.«

Prva izdaja romana Kapan Martin Čedermac (1938). Pisatelj se je skril pod psevdonim Pavle Sedmak.

ZANIMIV KUFOLOV DNEVNIK

Anton Kufol je v letih 1938–1946 pisal dnevnik, ki je leta 1985 izšel pri zadrugi DOM v Čedadu. Dnevnik je izredno zanimiv, ker v njem opisuje razmere v Benečiji pred vojno, med njo in delno po njej. Ta kaže dobro informiranost o dogodkih v svetu. Prav tako izhaja iz dnevnika, da je dobro obvladal slovenščino, čeprav ni obiskoval slovenskih šol.

Bral je časnik Slovenec, katoliško usmerjeni slovenski dnevnik, ki je moral nehati izhajati z nastopom komunizma. Rad je poslušal radio Ljubljana in London, kar je bilo izrecno prepovedano. Dobival je slovenske knjige, če ne drugače, prek Avstrije kakor v primeru knjige Kaplan Martin Čedermac.

Kufol piše lepo in prijazno o partizanih, ki se pojavljajo v Benečiji. Piše, kako plačajo vso hrano, ki jim jo dajo domačini. Prav tako piše, kako skupine partizanov molijo zvečer »rožar« (rožni venec), kako so obiskovali cerkev in kako so naročili mašo za padlega partizana in se je udeležili. Toda kmalu spremeni mnenje o partizanih. K temu ga nagnejo razni govori komisarjev partizanov, ki prihajajo s »Kranjskega«. V njih so govorili o revoluciji, ko bo tisti, ki ima dve kravi, moral dati eno sosedu itd. Presune ga dogodek, ko je partizanka s puško v rokah sredi vasi prisilila duhovnika, da si je sezul čevlje in ji jih izročil. Streznilo ga je, ko je videl, da so partizani s kap odstranili slovensko trobojnico in jo zamenjali z rdečo zvezdo.

Po vojni je bil razočaran, ko so se fašisti (brez odgovornosti za zločine) spremenili v demokrate in ko se Jugoslavija ni zanimala za usodo Slovencev v Benečiji.

Krvavi mu srce ob napadu na Poljsko in na Jugoslavijo. Prav tako pa pretresljivo zazna pakt, ki sta ga podpisala Hitler in Stalin. Svoje razočaranje prelevi v ironijo in 24. avgusta 1939 zapiše: »Hitler in Stalin sta se objela in se gotovo tudi – poljubila! Vse zapadne države so v zadregi in strahu.«

ZGODOVINSKI OKVIR

Veliko je bilo že napisanega o preganjanju primorskih Slovencev v času italijanske okupacije po letu 1918. Posebno preganjanje slovenskega jezika pa je doletelo Beneško Slovenijo s prepovedjo slovenščine v cerkvah. Avgusta 1933 je prefekt Videmske pokrajine ukazal vsem župnikom, kjer se je govorilo slovensko, da morajo takoj opustiti pridige, molitve in verouk v slovenskem jeziku. Najprej je dovolil še povzetek v slovenskem jeziku po italijanski pridigi. Videmski nadškof se je takrat ravno odpravljal na romanje v Sveto deželo. Beneškoslovenski duhovniki so se zato zatekli naravnost na Sveti sedež v Rim. Toda tam so jim odgovorili, da je fašistična vlada nepopustljiva in se ne da ničesar napraviti. Tako so nadaljnja prizadevanja za ohranitev slovenščine bila brez uspeha. Prepovedali so

tudi slovenske molitve in slovensko petje. Vladni organi so preiskali župnišča in zasebne hiše in plenili katekizme in slovenske nabožne knjige. Orožniki pa so ustavljali otroke in odrasle na poti v cerkev ter jim s silo jemali slovenske molitvenike. Policija je začela s kaznovanjem duhovnikov, ki se niso držali novih predpisov. Duhovnike je tudi strogo nadzirala. Tudi duhovnika Ivana Trinka, bogoslovnega profesorja in narodnega voditelja Beneških Slovencev so kaznovali z opominom ter policijsko nadzorovali.

ČEDERMAC JE REALNA OSEBNOST

Kot rečeno, je Bevk v romanu, ki ga je leta 1938 izdal pod psevdonimom Pavle Sedamak pri Slovenski matici v Ljubljani, upodobil lik duhovnika Antona Kufola. Kufol, kakor v slovenščini zveni njegov

priimek, je bil beneškoslovenski duhovnik, narodnoobrambni in kulturni delavec pa tudi nabiralec narodnega blaga. Rojen je bil leta 1889 v Platišču, umrl pa oktobra 1959 v bolnišnici v Čedadu. Pokopan je v Lazah. Bogoslovje je študiral v Vidmu. V duhovnika je bil posvečen 12. julija 1914 in na sam dan nove maše se je moral predstaviti v vojašnici. Služil je v saniteti. Bil je bolničar v Bologni in Benetkah. Bil je ranjen in je zbolel za kolero. Bojeval se je na italijanski strani, ker je Beneška Slovenija takrat spadala pod Italijo.

Leta 1920 je nastavljen za vikarja v Lazah v Nadiški dolini. Bil je iz šole narodnega buditelja beneških Slovencev Ivana Trinka. Po mnenju mnogih velja za njegovega zelo zvestega učenca v obrambi narodnih pravic in bojevnika za ohranitev slovenskega jezika v cerkvi. Tako ga označujejo tudi v policijskih arhivih.

TUDI BEVK PRIZNAVA KUFOLOV NAVDIH

Zanimiv je zapis Franceta Bevka ob Kufolovi smrti. »Pred nekaj dnevi so listi prinesli notico, da je v čedajski bolnici umrl Anton Cuffolo, kaplan v Lazah pri Podbonescu ... Ob tej novici sem se boleče zdrznil: Moj Martin Čedermac! Številne strani te knjige so opisovale Cuffolovo notranjo podobo boja za svoj in svojih rojakov materinski jezik ... Tedaj, ko sem nabiral gradivo, da opišem boj Beneških Slovencev za svoj jezik, sem nekajkrat obiskal kraje in ljudi ob Nadiži. Največkrat, najmanj trikrat, sem se oglasil pri kaplanu Kufolu. Priporočil mi ga je bil njegov vzornik in učitelj Ivan Trinko, pri katerem sem se večkrat oglasil ... Zato sem se največ opiral nanj in na njegovo okolico. Domačinom ni bilo težko uganiti, da sem opisal njegovo duhovnijo in njegovo delovno sobo. On je doživel, da so mu ponujali denar, če odstopi od svojega trdega stališča. On je bil, ki je v temni noči nesel slovenske katekizme v neko samotno cerkev, da jih je rešil pred zaplenitvijo. Njega so vaščani opozorili, da ga iščejo fašisti in je nato sredi noči v temi pobegnil skozi samote

Kufol na prisilnem delu leta 1929. Italijanske oblasti so ga poslale na gradbišče ceste.

v Videm pred nadškofa, s katerim se je zapletel v razburljiv razgovor.«

ČEDERMACE JE SIMBOL

Kaplan Martin Čedermac ni samo realna osebnost, saj Bevk ni upodobil samo Antona Cuffola, ampak tudi druge duhovnike, zato je tudi simbol. »Naziv Čedermac, ki je v Benečiji priimek in toponim v Nadiški dolini, je v zadnjih desetletjih postal sinonim za slovenskega duhovnika, ki se postavlja v bran jezikovnim in kulturnim pravicam svojih ljudi, za upornika, ki se upira italijanski politiki asimilacije za slovensko skupnost, za osebo, ki ima svojo

identiteto v zavesti kot neodtujljivo vrednoto, kot dragocenost, ki jo je treba ščititi z vsemi sredstvi tudi tako, da se zoperstavi nasilju nacionalistične države, njenih objestnih in zahrbtnih aparatov za nadzor, vo-hunjenju, preganjanju in zatiranju ljudi in skupin, ki se trudijo, da bi zaščitili istovetnost svojega naroda,« pravi beneškoslovenski pisec Giorgio Banchig.

Čedermaci so bili slovenski primorski duhovniki. Po mnenju zgodovinarja Pelikana, ki je preučil številne arhive tudi v tujini, je duhovščina odigrala neverjetno vlogo. Ni znano, da se kdo ne bi pridružil boju za pravice svojega naroda. Neverjetno je, da so uspeli delovati v popolni tajnosti. Italijani niso nikoli zvedeli za določene stvari. Tako trdno so držali skupaj. Upor slovenskih duhovnikov imamo lahko za prvi antifašizem v Evropi in enkraten pojav v evropski zgodovini. Med Čedermace moramo uvrstiti tudi duhovnike ljubljanske škofije, ki so po prvi svetovni vojni ostali na Primorskem, ko je ta prišla pod Italijo in prostovoljno prevzeli nase preganjanje, ki je doletelo njihove vernike. Ne smemo mimo duhovnikov drugih narodnosti (nekaj Čehov), ki so tudi branili pravice svojih vernikov do oznanjevanja v njihovem jeziku.

TRPKA USODA ČEDERMACEV

Toda po drugi svetovni vojni, po nastopu nove oblasti so bili Čedermaci ravno tako preganjani kakor drugi duhovniki. Njihovo narodno obrambno delo je bilo v trenutku pozabljeno.

Cerkev sv. Antona Padovanskega v Lazah, kjer je deloval Kufol.

Župnišče v Lazah. V njem je stanoval »kaplan Martin Čedermac«.

© Božo RUSTJA

© Božo RUSTJA

DUHOVITOSTI V KUFOLOVEM DNEVNIKU

Duhovnik Kufol, ki ga je italijanska fašistična oblast imela na piki in ga stalno nadzirala, si je to oblast včasih tudi privoščil.

Ko ga kličejo na zagovor pod obtožbo, da posluša radio Ljubljana in z otroki skupaj zapoje ob slovenski glasbi s tega radia, si gladko izmisli, da je to nemogoče, ker je radio pokvarjen. Povabi celo policista, naj ga z avtom pelje domov in mu bo to dokazal. Uradniku ni do »večernega izleta« in Čedermaca odpusti. Ob prihodu domov za vsak primer odvij pri radiu eno elektronko, da je bil nekaj časa radio res »pokvarjen«. Da bo izgledalo še bolj resnično, ga čez nekaj časa celo nese v mesto »na popravilo«.

Da bi dobil potni list in dovoljenje za udeležbo na kongresu Kristusa Kralja leta 1939 v Ljubljani, novemu »marešalu« (polijskemu uradniku) pošlje kos pršuta s pismom z najboljšimi željami. Meso je bilo v tistem času težko dobiti. Policijski uradnik mu izda potne listine in Čedermac se ves vesel udeleži kongresa. Poln je hvale o Sloveniji in Ljubljani. Ko v gostilni posluša pogovor med profesorji iz Milana, tega s ponosom zapiše v dnevnik. Milančani so hvalili lepoto, čistoto in urejenost Ljubljane. Obisk Ljubljane ga razveseli za dolgo časa in zapisi obiska slovenske prestolnice so eni najdaljših v njegovem dnevniku.

Na vragolije, ki si jih je Kufol privoščil s fašističnimi oblastmi, ne bi mogli njegovi stanovski kolegi čez nekaj let v času jugoslovanskega komunizma niti pomisliti. Toliko ostrejši je bil slednji totalitarizem.

Naj najprej omenim beneško-slovenske duhovnike. Pregarjanje po vojni ni prenehalo. Sam Kufol v dnevnikih omenja, kako so se nekdanji fašisti v trenutku prelevili v demokrate. Niso odgovarjali za svoje zločine. Toda tudi po Kufolovi smrti so beneško-slovenski duhovniki doživljali preganjanje. Letos sta umrla še zadnja beneška Čedermaca: Božo Zuanella in Marino Qualica (Hvalica). Oba sta bila sodno preganjana samo zaradi tega, ker sta pisala o preganjanju Slovencev v Benečiji! Tako je Beneška Slovenija letos ostala brez Čedermacev!

Omenil sem Filipa Terčelja, ki je simbol bojevnika za pravice slovenskih vernikov. Povojna oblast ga je ubila! Žal ni bil edini. Več duhovnikov je bilo na Primorskem ubitih po drugi svetovni vojni. Dr. Ivan Likar je izračunal, da so »nasledniki Čedermacev«, duhovniki koprške škofije tako skupaj po vojni v komunističnih zaporih preživeli 82 let, 4 mesece in 12 dni. Bojim se, da v te številke niso vštete vse kazni, ki so jih prestali duhovniki. To dejstvo ruši lažni mit, kako so Cerkev preganjali, ker je »sodelovala« z okupatorjem.

Božo RUSTJA

Kufolov grob. Še po smrti ni pristal na »laščino«, ampak si je za spomenik izbral nevtrarno latinščino, če že slovenščine ni mogel.

NACIONALISTI ALI OZNANJEVALCI EVANGELIJA?

Pretrsljivo je, ko so se duhovniki na preranem grobu goriškega nadškofa Sedeja zaobljubili, da bodo do krvi, se pravi do mučeništva branili svoj narod in njegov jezik in mu oznanjali evangelij v tem jeziku. Ta duhovniška drža ima toliko večji pomen, ker so duhovniki skoraj edini slovenski izobraženci, ki so ostali na Primorskem.

Božo RUSTJA

Sveži grob »zadnjega Čedermaca« Boža Zuanella v vasi Matajur. V Beneški Sloveniji sedaj ni nobenega slovenskega duhovnika več!

Upravičeno se lahko vprašamo: so bili to nacionalisti ali oznanjevalci evangelija? Bili so drugo, saj so v zvestobi evangeliju branili majhnega človeka, človeka na obrobju. Uboge, ki so jim vzeli njihov jezik, ime ... V imenu evangelija so branili človekovo dostojanstvo!

Trdili so, da imajo ljudje naravno pravico, da jim oznanjajo evangelij v maternem jeziku. Tujega jezika mnogi verniki niso razumeli. To je bil tudi argument beneških duhovnikov. Argument oblasti pa, da so že toliko časa pod Italijo, da bi se lahko naučili italijansko.

Prav tako so ti duhovniki branili ločitev države in Cerkve, saj so poudarjali, da ne more italijanska državna oblast ukazovati, v katerem jeziku naj oznanjajo evangelij. Branili so tudi pravno državo in vladavino prava, saj so se sklicevali na konkordat (sporazum med Italijo in Svetim sedežem). Ta je zagovarjal avtonomijo Cerkve.

Imeli so pa tudi praktičen, pastoralni razlog z dolgoročnimi posledicami za vero. Beneški duhovniki so opazili, da je vsiljevanje italijanščine prineslo veliko pastoralne škode. Ljudje niso več molili po domovih slovensko. Dolgoročno je to pomenilo, da so opustili vsakršno molitev. Mnogi niso več razumeli pridig. Kako naj potem spoznajo nauk Cerkve, če ne razumejo razlage v cerkvi? Razpasli sta se nemoralnost in verska mlačnost. Velikokrat se je odpadu od naroda pridružil še odpad od vere.

